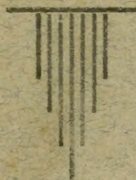
NASE OSLOBODJENJE - I UJEDINJENJE

C. Juraj

NAŠE OSLOBODJENJE I UJEDINJENJE.

DVIJE BESJEDE

Dr. JURJA CARIĆA
BISKUPA U SPLITU.

1920.
LEONOVA TISKARA - SPLIT.

NAŠE OSLOBODJENJE I UJEDINJENJE.

DVIJE BESJEDE

Dr. JURJA CARIĆA
BISKUPA U SPLITU.

1920.
LEONOVA TISKARA - SPLIT.

I.

(15. prosinca 1918.)

Velik je, svečan čas u obitelji, kada joj na svijet dogje novi član, novorogjenče, ili kada se ono prvi put svijesno poveseli životu i svijetu.

Ko bi opisati mogao, što se zbivalo u duši onoga slijepca u Evangjelju, kad ga Isus čudesno ozdravi, kada je prvi put ugledao svijet i božje sunce?

Jeste li ikada bili svjedocima one zbunjene radosti mladića sa sela ili varoši, kada se prvi put nagje u velikome gradu?

Od svih tih čustava ima nešto u nama, u našemu narodu, kada se probudio ne samo slobodnim, nego i ujedinjenim, kada doživio ono, o čemu samo maštao kao o dalekom vigjenju u vrlo odmakloj budućnosti, ono, u što mnogi i mnogi ne mogahu vjerovati, a kamoli očekivati u takovoj blizini.

A nije li valjda istina, da bismo se mi do nedavnih doba bili zadovoljili sa mnogo, mnogo manje božjega dara — dakako bez odricanja od budućih ideala?.

Ja s moje strane ispovjedam, da sam ovaj veliki dogagjaj, koji mi danas svečano slavimo, i za koji

evo danas Bogu zahvaljujemo, da sam, velim, ovaj dogagjaj smatrao mogućim samo do stotine i više godina.

Tim veće može i ima biti naše zadovoljstvo, naše veselje.

Mi smo bili evo, hvala Bogu, bar mnogi od nas, upravo iznenagjeni. Čemu i komu to da pripišemo? Bez sumnje moćnoj sili velikih naroda, od kojih su neki sada naši prijatelji, i herojstvu i ustrajnosti osobito jednoga dijela našega naroda. To je neosporiva istina.

Ali mi ćemo ići i nešto dalje, nešto dublje, jer taj odgovor sve ne tumači. Dozvolite mi dakle, da se tim djelomičnim odgovorom ne zadovoljim. Znam, da ću time tumačiti i vaše — barem mnogih — dublje misli ili ih barem na novo probuditi ispod pepela. Velim ispod pepela, a time mislim na zanos i veselje; ali i na tešku zabrinutost sadašnjosti s jedne i na velike brige za budućnost s druge strane.

Zanos i veselje je shvatljivo i opravdano, ne samo jer nam je pao u dio obilati dar božji, nego i stoga, što se, hvala Bogu, dosta brzo snagjosmo i bistro ugledasmo, čega nam najviše treba: reda, stege, mira i ujedinjenja u jednu samu falangu svih triju plemena jednoga našega naroda.

Ali i zabrinutost sadašnjosti nije bez temelja, kada znamo, što nam prijeti sa strane; a o ozbiljnosti briga za budućnost ko da posumnja, kada se zamisli u ovo: zadaća je naša, da izgradimo iz temelja jednu novu zajedničku državu sa svim njezinim socijalnim zahtjevima i dužnostima, da uredimo i podignemo jedan iza toliko vjekova preporogjeni narod u

političkom, ekonomskom, kulturnom i socijalnom pogledu.

Pred našim očima stvara se nešto važna: jedan rastrgani narod sastavlja svoje udove, hoće, da i on bude dostojan član u obitelji naroda. Pridružite se dakle, prijatelji, našemu veselju i našemu zanosu, budite nam vi, starija braćo, zaštita i pomoć, a vi neprijatelji, ako vas ima, ne ometajte toga velikog krasnog dana, poštujte ćustva ovoga naroda!

Mi svi pak priznajmo, da je taj dogagjaj dosta zamašan, ne samo za nas i za prilike Evrope i svijeta, nego i radi onih dubokih velikih razloga, koji su mu podloga, temelj.

U svojoj prvoj poslanici napisao sam vam, d. b., i ovo: »Pravednost božju moraju priznati i očutiti i narodi i države. Pojedince Bog će nagraditi ili konačno kazniti — a time i uspostaviti povredu moralnoga reda — na drugome svijetu; a za narode, za države, za obitelji, za sve zajednice treba da se to izvrši kadli tadli na ovome svijetu, jer na drugome tih zajednica nema.«

A sada što vidimo? Da je naš narod za toliko vijekova stradao, ko to ne zna? Stradao je u svim svojim dijelovima pod tolikim raznim uvjetima i prilikama: razdrt, razdijeljen, potišten, živio je pod Damoklesovim mačem, što nam je prijetio uništenjem — ko da ikada zaboravi onu prijetnju u Sarajevu? — sve do zadnjih doba, možemo reći do jučer.

To će neki — a slobodno im — tumačiti silom prilika, povjesnim razvitkom, nepovoljnim položajem, geografskim čimbenicima, talasanjem napretka i nazatka u ljudskoj uljudbi ili civilizaciji, i sličnim razlozima.

Ali neka bude slobodno i nama primijetiti, da su se prilike mogle i drukčije razviti; da je povjesni razvitak učinak, posljedica, a ne uzrok; da je bilo i nepovoljnijih geografskih okolnosti, a bez istih posljedica; da smo i mi mogli, pri talasanju kulture, biti dionici i viših i nižih valova. Ako smo ipak bili tako očita žrtva, to nosi na sebi oznaku pokore za poroke, za mane. Naš narod imao je što da okaje; ali eto došao je čas, kada se okajanje ispunilo do ruba i napokon zasjalo sunce,

Suditi će Bog narode u pravednosti, veli David (Psal. 9-9.) I nama je sudio po pravdi u prošlosti, dakle i ovaj ljepši dan, što nam je osvanuo, isto je tako djelo pravednosti. A čime smo zaslužili taj veliki dar? Nijesu nego samo dva puta moguća svakoj zasluzi: ili plemenita djela ili patnje i boli. Bilo je bez sumnje i plemenitih djela naroda našega, ali još više muka i patnja; ove zadovoljiše božjoj pravdi i nebo nam se napokon nasmiješilo.

Boli i trpljenja uzvisuju, oplemenjuju čovjeka pojedinca, a tako i narode. To je iskustvo svijeta i vijeka. Bez škole patnje nema potpuna ni čovjeka ni naroda. Tiješimo se, braćo: mi postasmo potpun narod, i to dugom, ah! po našem shvaćanju i predugom, pokorom. Blago ti se nama, ako to dostatno shvatimo! Taj duboki razlog može nam protumačiti našu povijest, našu tmastu prošlost i našu sadašnju sreću.

Mi smo evo narod pomiren sa vječnom pravdom, pak nas je obujmila i vječna ljubav. Nu hoćemo li mi, Bože, u budućnosti biti dostojni te ljubavi vječne? Hoće li nas poštediti nova poniženja, nova osakaćenja? Ne znam; ali znam zacijelo, da će se i u bu-

duće ovršiti i na narodima, pak i na našemu vječna pravednost.

Kojemu dubljemu razlogu još da pripišemo naš netom započeti novi život?

Same naše sile bile bi nas izdale. Tugja sila, sama po sebi, mogla nas je žrtvovati sebičnosti ili nehaju velikih napram udesu malenih. Sam povijesni razvoj mogao nas je smrviti kao zrno izmegju dviju ploča žrvnja. Ali nešto se velika dogodi . . .

Zavitlaše stjegovi načela: jednakosti prava za jače i za slabije; zamahnuše načela pravednosti, nametnuše se svijetu veliki umovi, u prvom redu Presjednik sjedinjenih država i Papa, nametnuše se mislima, idejama, teorijama, koje su od nekih (a više ih je, negoli se misli) još i dandanas držane za maštanije, i dadoše nam slobodu, i omogućiše nam ujedinjenje.

I tako još jednom bi dokazano, da svijetom, na koncu konca, vladaju ideje, načela, a ne činjenice, ne sile sa nasiljem. Ove vladahu svijetom dugo i dugo, vladaju i još tu i tamo, njihova moć neće nikada izginuti na ovom griješnom svijetu; ali pri konačnom obračunu zatutnje kao gromovi, kao potresi, načela; ideje i ideali — i nema sile, koja bi im se otela. I tako su naša sloboda i naše ujedinjenje sladak plod načela: mi smo, kao narod, postali najmlagji sinovi pravednosti, jednakosti i prava. Imamo zašto da budemo ponosni, što smo uskrsnuli, ne kao sinovi nasilja ili sile, nepravde ili moći. Kako su napram tome maljušni razlozi uspjeha, jakosti, gotovih činjenica, historičkih zahtjeva, strateških ili imperijalističkih ciljeva! Kako su maleni!

Nekada židovski narod smatrao katkada svoje proroke dosadnim sanjarima, kako kašnje sam Spasitelj naš bio obasut objedom sanjarstva, preuzetnosti i zavagjanja naroda. Tako bilo uvijek — a i biti će — na svijetu ljudi, koji na načela i ideale nabacuju led svojih ljudskih računa, svojih mjerenja i tačnih razmjera, svojih praktičnih osnova. Ali navali na to bura načela, ideja i ideala, i led se rastopi kao pod žarkim zrakama sunca. I eto mi, Bogu hvala, imamo da zahvalimo svoju sreću ne računima i interesima drugih naroda — jer po računima njihovim mi bismo imali biti žrtva — nego plemenitosti nekih duhova: filozofiji, a ne računici, vjeri, a ne nižoj pa ni višoj matematici.

Bili smo u napasti, da posumnjamo, dali uopće ima na svijetu pravednosti, idealna poriva i čustva, valjda nekoji, u očajnosti, posumnjaše, da li jedna vječna svemožna ruka vlada udesom ljudskim. Ali sve se te sumnje, na našu sreću, raspliniše. I u ovome ratu dokazalo se je do skrajne očevidnosti, da ljudske pameti jedno sniju, a vječne sile drugo plete, jedno siju osnove i ljudski računi, a drugo žanju konačne odluke: dokazalo se je ono, što uči pučka mudrost našega naroda: čovijek snuje, a Bog boguje. Neka je dakle hvala i slava Bogu, koji vrške svijuh konaca drži u rukama svojim, koji odlučne zaključke sebi pridržava!

Mogao bih vam ovdje, da je vremena i prigode, sve to dokazati i iz Pisma svetoga i iz povijesti Crkve i iz povijesti naroda u prošlosti; ali je sve to i suvišno: pogledajte samo za čas put sjevernih strana . . .

Milo mi je stoga, što samo razumom, vjerom rasvjetljenim, mogu ustanoviti, da smo mi kao narod,

u ovom velikome času, čedo pravednosti i božje Providnosti. Pravo je dakle dolsto, da mi Svemogućemu dadnemo dužnu hvalu.

Ali pri tome ne smijemo ni zaboraviti niti neharni biti naprama onim narodima, kojima se Pravednost poslužila na njihovo i naše dobro, i koji će, ako Bog da, biti nam i dalje u pomoći. Ili će valjda da nas ta nada prevari? Ili će možebit naše pitanje biti za neke preveć maleno, a da bi mu dali svu onu važnost, koju ima? Ili ćemo ipak biti, barem djelomice, žrtvovani računici ili geometriji i drugim nekim ljudskim slabostima? Tako se neki pitaju.

Ja shvaćam donekle taj pesimizam, jer takovi pretpostavljaju, da bi ipak načela mogla biti žrtvovana praktičnim pogledima, jer misle, da se ljudi ipak još ne mogu podignuti na neke idealne visine, jer oni nemaju najbolje mnijenje o plemenitosti naravi ljudske.

Žalim što s ovoga svetoga mjesta ne mogu na žalost zanijekati i neku temeljitost tim sjetnim njihovim mislima . . .

Ali neka mi dozvole, da baš iz toga još jednom zaključim, da samo oni ljudi mogu, u teškim prilikama, pomoći pravednosti do pobjede, koji su duboko prožeti, ne samo u riječima nego i u djelima, načelima, idejama, idealima.

Jedno stoji, draga braćo: da će nam malo biti pomoći od ljudskih računa, ako nam ne pomognu načela s jakom voljom, da se ta načela u djelo provedu.

Neka nas dakle prati, d. b., odanost vječnim načelima pravde i prava, harnost i priznanje narodima za ono, što im dugujemo, a ako bude sreće, i za ono što bismo im valjda još dugovali u skorej ili u daljnjoj budućnosti; neka nas vodi ozbiljnost, ustrajnost

razuma, toplina srca i hladnoća pameti, jakost volje i radišnosti; dajmo osobito od srca hvala i slavu Bogu, pak nas neće izdati ni pomoć ni blagoslov Svemogućega.

To je moja živa želja i srdačna čestitka našem slobodnom i ujedinjenom narodu,

Usliši Bože!

II.

(1. prosinca 1919.)

Ako Bog ne sagradi kuću, uzalud se muče oni, koji ju grade — Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam. Ljudi grade sami svoje kuće; ali će se uzalud kiniti, ako je s njima skupa i Bog ne gradi: to je očiti, ali i duboki smisao ove izreke kralja-proroka Davida; a ta izreka je opet tajna nit u povijesti pojedinaca, obitelji, naroda i svijeta, ona je tumač mnogih uspjeha, ali i tolikih na oko neshvatljivih neuspjeha na svijetu.

Reklo bi se na prvi mah, da je pretjerana i ona druga izreka u sv. Pismu: vlasi na vašoj glavi su izbrojeni; ali ako bolje prodremo u dubine vječnosti i vremena, neizmjerne mudrosti i providnosti božje, priznati ćemo, da joj se ništa, ama baš ništa ne mo-

že oteti. Kako će da se išta otme znanju i moći onoga, koji je uzrok svakoga bića?

Ne znamo, kojemu svijetu više da se divimo: neizmjerno velikome svemiru ili neizmjerno malenome svijetu, mikrokozmu.

Pridružite se kemičaru i povirite duboko do onih prvih čestica, pak dublje do atoma i do pozitivnih i negativnih iona — do tih prvih sastavina svake tvari; zamislite se za čas u sve to okom razuma i vjere. Hoćete li se više čuditi, da svaki dogogjaj, svako djelo, svako biće, pak i sam vlas na vašoj glavi spadaju pod onu istu moć, koja tako neograničeno malene svjetove, koji se takodjer kreću, stvorila, uredila i uzdrži u biću?

Ili podignimo se sa astronomima u nepregledne visine i dubine svemira, u one neizbrojne ogromne svjetove, u njihovo igranje kola, u zakone privlačivosti i odbijanja i ravnovesja, u njihovo premještanje vilovito i munjevito, u pojave svjetla i topline i munjine, u točnost do skrajnosti uz hitnju reklo bi se do ludila — budimo začas i mudraci i vjernici, i nećemo, ne, kušati da se otmemo, već ćemo prignuti glavu pred Svemogućim Tvorcem, kako i oni, koji se tim svijetom veličine po zvanju bave.

Na jednom od tih svjetova, i to od sporednih a ne glavnih — a zovemo ga zemljom — žive eto društvo ljudi, koji su podijeljeni u toliko naroda; koji regbi da malo znadu o zakonu privlačivosti i ravnovesja, dakle ljubavi i složna djelovanja, ali tim više se drže zakona odbijanja, odvratnosti, što se drugim riječima zove mržnja, borba, rat.

Na tome malenome svijetu, na tome planetu rukla se i vuče evo još povijest krvavih borba, u kojima sudjelovao svakojako i ovaj naš troimeni narod.

Kao zaključak tih borba ovaj narod htjede i hoće svoju slobodu i svoje ujedinjenje: hoće da sagradi sebi svoju kućicu, svoju slobodicu. Hoće li se te osnove, taj dogagjaj oteti onome velikome zakonu: uzalud će graditi kuću ljudi, ako i Bog s njima ne gradi? Neće. Pak baš za to taj dogagjaj nije samo predmet iskustva i proste politike i povijesti, već je takodjer predmetom vjere i mudrosti, pak se njime bavi evo i Crkva. Ne, gospodo i braćo, naše oslobodjenje i ujedinjenje nije bez Boga i neće ni biti bez njega: nije nastalo a neće ni ustrajati bez utjecaja vječnih osnova božjih, dakle bez odlučna utjecaja vjere i morala.

Hoćemo li dakle reći, da je Bog sam neposredno i izravno ili čudesno djelovao i djeluje u tom našem važnom poslu, po kojem hoćemo da budemo ono što jesmo: jedan narod, i ono što želimo da budemo, kao bolje za nas: jedna država? Ne, takvo izravno djelovanje Boga nije potrebito, niti je to zahtjev vjere.

Nešto Bog svakako uz svaku cijenu hoće — pa bilo to i preko ili protiv prirodnih zakona — a to je onda čudo. Nešto hoće nužno služeći se vječnim zakonima prirode, a to je sve ono što je pojav ili život u prirodi. Nešto hoće neužadne, služeći se slobodnim sudjelovanjem ljudi, a to je obična povijest pojedinaca, obitelji i naroda. Napokon nešto samo dopušta, a to je ono što je moralno zlo, što je grješno ili samo posredno, privremeno, vodi do pravih osnova.

U svim tim slučajevima osnove božje, njegova vrhovna volja, njegove namjere se vrše.

Duboka je naša vjera, da dogagjaj, kojemu se danas veselimo, nije bio samo dopušten od tebe, Bože, kao samo privremeno sredstvo ili kao nešto što nije

u konačnim tvojim osnovama. Ali ti potvrdi ovu vjeru; prosvijetli, nadahni, vodi, učvrsti i do potrebe i prisili i proti njihovoj volji graditelje naše kuće, da ne osujete svojom slabosti ili zloporabom svoje slobode, tvoje uzvišene namjere.

Već sam lanjske godine ustanovio s ovoga mjesta, pri prvoj zahvalnici, da je naše oslobodjenje i ujedinjenje plod, učinak načela, a ne sile i nasilja. plod vjere u ideale, a ne ljudskih računa. plod filozofije, a ne matematike geometrije i drugih praktičnih umijeća.

Kao dvije gromke trublje iz vječnih dubina pozvaše na nov život razne narode dva glasa: onaj iz Vatikana, koji već na prvu godišnjicu rata navijestio: pravo, a ne sila imaju odlučivati o sudbini naroda, i onaj iz prekooceanske moćne zajednice: pravednost nije samo za velike nego i za manje narode, a oni svoja prava imaju postići samoodredjenjem, samoodlukom, kad im se neće da svojevoljno dadu ta prava.

Prvi je glas predstavnika najviše moralne moći na svijetu, drugi velikog idealiste, velikog umnika, poštenjaka i kršćanina. Pobjedničke vojske imale su biti izvršioci tih silnih, moćnih glasova i bile su. Što smeta, da su ti glasovi već evo za više od godine dana u borbi sa glasovima egoizma, makijavelizma, spekulacije, trgovine?

Mnogo su ipak postigli, a jedno je stalno: ti glasovi ne umiru više: oni će biti zublja, što se više ne gasi, oni će biti ili slava i sreća narodima ili njihov crv, koji će podgrizati njihove kuće, koje oni hoće da inače grade.

Kada je prvi put došla naša vojska u ovaj naš grad, rekoh da će ona biti i opomena, kada bi ko po nesreći zaboravio, da sada vladaju na svijetu načela

Benedikta XV. i Wilsona. Uz ostalo i to je, u jednoj tužbi, bilo upisano u grijeh kod jednoga, a otešćavalo pristup k drugome. Ali dozvolite mi da spomenem dva osobna doživljaja: ja ne mogu i neću nikada da zaboravim dva posmjeha. Posmijeh na licu Pape Benedikta, kada mu izjavih, da se nadam da ću i u buduće te riječi smjeti opetovati, i posmjeh na licu Presjednika Wilsona, kada mu rekoh: »budite, gospodine Presjedniče, oceanska oluja poštenja« za Europu i u medjunarodnim odnošajima.

Posmijeh prvoga evo nedavno opet kao da vidim, kada, dočim ga neki kod nas napadali kao tobože neprijatelja našega ujedinjenja, on svečano priznaje naše Kraljestvo te izrazuje želju i nadu, da će katolička Crkva biti jakim čimbenikom mira i poretka u našoj državi.

A posmijeh drugoga? Da li će doista biti prisiljen da poblijedi i oslabi? Ne znam: ali jedno je sigurno: da od toga čovjeka i od njegove moći ovisi mnogo na svijetu, vanredno mnogo za nas: dakle je i to očito da je sudjeno, da naša država, naša kuća bude gradjena na moralnim načelima od njega zastupanim: pravde, prava, razborite slobode i u nutrnjosti i u vanjskim odnošajima, da se na nama nebi izvršila ona: »uzalud se muče oni koji ju grade«.

Milo mi je što mogu s ovoga svetoga mjesta ustvrditi, da u cijelom nizu dogagjaja, kojim se izvelo naše oslobodjenje i ujedinjenje, nema ništa što bi se kosilo sa moralom.

Mi se svi spominjemo onog zadnjeg velikog udarca Wilsona, one zadnje note, kojom je zahtijevao, da se dade sloboda odluke narodima bivše monarhije i kako je na to bilo odgovoreno, čime su svi ti na-

rodi postigli ne samo svoju političku nego i moralnu slobodu.

Poznato je, kako je, 29 oktobra, narod upotrebio to svoje pravo. Još je tome falila samo svečana sankcija; a to se je zbilo ovoga današnjega dana, kada je faktični nosilac suverenskih prava i dužnosti, Prestolonasljednik Alesandar kao Regent poprimio i proglasio zaključak narodnih predstavnika, narodno ujedinjenje u jednu državu.

Time su glavni temelji za gradnju naše kuće bili postavljeni i hvala Bogu bez ikakve povrede pravednosti ili uopće moralnih načela. Da je taj dogagjaj utvrdio u našoj državi i visoko podigao načelo auktoriteta, to je očito, a i tome se veseli Crkva sveta, kao najjači predstavnik načela auktoriteta na svijetu.

Osnova je dakle plemenita, nacrt je kuće krasan, temelji su zdravi, čvrsti na moralnim velikim načelima bez nepravda za ikoga — a sada vi, o graditelji, gradite kamenjem tvrdim vjere, morala, pravednosti, gradite s Bogom, da vas i nas nebi snašla nesreća. Još nije kuća dogragjena, a kamo li nakićena; strepite pred odgovornošću za vjekove, pred Bogom, pred ljudima, pred povijesti. Pomoć katoličke Crkve neće Vam uzmanjkati ni molitvom ni velikom njenom moralnom moći: neće vas ni narod prevariti, ako s Bogom budete graditi.

Znam, nijesu se još svi susjedi namjestili, ali ipak se konačno dobru nadam, jer sam se uvjerio, da i tu naši glavni predstavnici ne odaljuju se od načela pravednosti i istine. Oni su pokušali predati u ruke neke naše raspre nepristranom, pravednome sucu, pozvali su ga kao arbitra; oni su predlagali pučko glasovanje — plebišit — oni su pripravni na kompro-

mise, na približnu pravednost; oni nijesu lagali i varali, već pošteno priznavali, da tudjega neće: oni su uvijek pripravni na žrtve, da bude napokon mira.

Oni, u tome smjeru, ne grade proti velikim moralnim načelima, dakle proti Bogu. Uzdam se, da će i dograditi s Bogom, da neće uzaludno graditi.

Pomozimo im i mi odlučnošću, ali i mudrošću, poštenjem i molitvom, pomozimo i po onom velikom pravilu svetoga Augustina: u onome što je nužno, bitno, jedinstvo misli i djelovanja — in necessariis unitas; u onom što je dvojbeno, nebitno treba svakome sloboda — in dubiis libertas; u svemu pak neka vodi ljubav — in omnibus caritas.

Kako je moguće, da u času kada se nova kuća gradi, njezini zidovi se zalijevaju sokom nasilja ili mržnje i nepotrebnih, nerazboritih borba i nesloga?

Mnogo vjere, mnogo morala, jedinstva i sloge u temeljnim bitnim pitanjima, svakomu slobode u nebitnim pitanjima, i naše Kraljestvo će postati plemenita zgrada, koja se neće bojati za dugo i dugo zuba rušenja, jer će biti pod zaštitom Svemogućega. Amen.

UNIVERSITY OF B.C. LIBR
3 9424 01263 497

